

Nr 105.

Av herr Persson, Karl, *angående utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval.*

Inval i riksdag, landsting och kommunal församling bero på vederbörande kandidats placering på valsedeln på så sätt, att de, vilkas namn stå överst på valsedeln, först gå in. Placeringen på valsedeln är i sin tur som regel beroende av de lokala partiinstansernas nominering. Dock händer, att den ena eller andra kandidaten rekommenderas med större eller mindre eftertryck av partiernas riksorganisation. Kvar står det faktum, att den som blivit uppställd överst på valsedeln nästan undantagslöst blir vald, om partiet erövrar ett mandat exempelvis till andra kammaren.

De andra kandidaterna ha, om endast en lista förekommer, strängt taget inga utsikter att konkurrera med den överst placerade om partiets mandat. För att i någon mån undvika denna olägenhet går man fram med flera listor, med eller utan partiinstansernas sanktion. Anordningen med flera listor, som är långt ifrån ovanlig, ger vissa begränsade möjligheter att minska stelheten i det nuvarande systemet. Tyvärr öppnar det ofta möjligheter till manipulerande såväl med sammansättningen som med utdelningen av listor. Detta förändrar dock inte det förhållandet att den som står överst på valsedeln har de största utsikterna att bli vald, vare sig det är fråga om en eller flera listor.

Detta system, som gör kandidaterna beroende av placeringen på valsedeln, innebär utan tvivel vissa nackdelar. Det kan hävdas, att partiorganisationerna få det avgörande inflytandet på nomineringen och därmed på sammansättningen av de folkvalda församlingarna. Det brukar även framhållas, att väljarna genom det proportionella valsystemet och den nuvarande ordningen för valsedelns uppställande måste rösta på partier och inte på personer. Personvalet framställles såsom något förnämligare och mera troget demokratiska ideal.

Även om man inte skall övervärdera den kritik, som framkommit mot vårt nuvarande valsystem, kan man inte alldeles komma ifrån att det ligger ett visst berättigande i densamma. Partiapparaten och de som behärska den synas betyda alltmera för den politiska karriären, medan de enskilda personerna träda alltmera i bakgrunden. Det bör dock påpekas, att samma tendenser göra sig gällande med samma styrka i länder, där majoritetsval förekommer. En övergång till enmansvalkretsar skulle därför icke leda till önskat resultat, varjämte den allvarliga nackdelen skulle uppstå, att minoritetens intresse åsidosattes.

Emellertid, är det tydligt, att det proportionella valsystemet erbjuder all-

deles speciella svårigheter med avseende på personvalet. För att nå en ändring behöver man inte kasta det proportionella valsystemet överbord, som dock ger en i stort sett riktig representation åt olika partier och grupper efter deras inbördes styrkeförhållanden. Här diskuterade olägenheter kunna bemästras genom ett ändrat utseende på valsedeln och en annan metod för sammanräkningen av rösterna. Man kan helt enkelt tillämpa ett system med förprickning, varigenom kandidaternas placering på valsedeln inte blir avgörande vid sammanräkningen. Om namnen på valsedeln exempelvis placeras i bokstavsordning, kunna valmännen sätta ett kryss för den kandidat de vilja rösta på Det innebär med andra ord ett tillmötesgående av kravet på s. k. personval. Väljarna kunna lägga sin röst på vilken de vilja av de uppställda kandidaterna. Det bör betonas, att här föreslagna system med förprickning är ett uttryck för ett positivt ställningstagande till kandidaterna i motsats till den nu tillåtna möjligheten att stryka en eller flera kandidater. En på detta sätt utformad valsedel bör icke utesluta möjlighet att rösta på parti, vilket lättast sker genom att väljaren ej prickar för något av namnen. Den väljare, som inte finner någon av de uppställda kandidaterna acceptabel, bör ändå kunna rösta på partiet. Dylika röster böra tillfalla partiet, men ingen av kandidaterna vid deras inbördes konkurrens om mandat. Man bör vidare tänka sig, att valsystemet utformas på så sätt, att den nuvarande ordningen kan bibehållas av ett parti som så önskar. Detta kan ske genom att kandidaterna enligt danskt system placeras i nummerordning, varvid rösterna på partiet oreducerade tillfalla första namn på valsedeln. Denne får då de största utsikterna att bli vald. Det kan också ske genom att rösterna på de efterföljande reduceras i förhållande till deras plats på valsedeln.

Några större ändringar i förhållande till nu rådande bestämmelser i gällande vallag behöva inte göras. En utredning om på vilket sätt det här förordade systemet skall inpassas i vår vallagstiftning är dock nödvändig och bör ofördröjligen företagas. Rätt till kartell- och partibeteckningar bör bibehållas oförändrad. Den favör, som det proportionella valsystemet ger ett större parti, finns alltså kvar. Däremot finns knappast anledning att behålla rätten att bilda fraktioner inom ett parti. Då valmännen få möjlighet att rösta på samtliga partiets kandidater, bör det räcka med en lista utan underbeteckning. Vad beträffar antalet namn som bör få uppföras på valsedeln är det inte lämpligt att redan nu taga ställning till denna fråga. Antalet bör dock inte vara för ringa men bör å andra sidan inte överstiga dubbla antalet mandat inom kretsen; dock bör förslagsvis vinst 10 namn få uppföras i valkretsar med mindre än 5 mandat. Spaltad valsedel bör lämpligen inte få förekomma. Suppleanten kan knappast vara personlig utan bör vara den som kommer närmast den valde i röstetal. Ej heller är det nödvändigt, att som i Danmark och Finland alla partiets listor uppföras på en gemensam av staten bekostad valsedel, som endast delas ut till dem som anmäla sig till röstning. Ett förslag i den riktningen avslogs för övrigt av föregående års riksdag. Partierna böra sålunda själva bekosta och distri-

buera sina valsedlar i samma ordning, som gäller för närvarande. Dock bör måhända i vallagen fastslås, att en för de röstande synlig plats skall iordningställas i vallokalen eller omedelbart vid ingången, där partiernas valsedlar kunna läggas i väl avskilda fack. Det skulle underlätta möjligheterna för mindre fullständigt organiserade partier att ställa upp i valkretsar med många valdistrikt och vallokaler.

Med anledning av vad som ovan anförts hemställas,

att riksdagen måtte anhålla om skyndsamt utredning av det nuvarande valsystemet i syfte att bereda större plats för s. k. personval i enlighet med vad i motionen anförts.

Stockholm den 23 januari 1948.

Karl Persson.
